

Trianon utáni értéktáraink a nemzeti összetartozás emlékévének fényében

I. „*Mi egy vérből valók vagyunk!*”

A *nemzeti összetartozás emlékéve* egyetemes történelmi jelentőségű értéktárként rendkívüli üzenetet hordoz a jelenben élő hazafiak számára. Ez térben és időben is értendő, hiszen a régmúlt világából el nem felejtett őseinkkel és a jövő nemzedékeivel is összetartozunk! Dédnagyszüleink és nagyszüleink életét határozta meg leginkább Trianon, ám ez a XXI. század magyar érzésvilágát is áthatja. Tisztelet és köszönet illet minden magyar államférfit, tudóst, művészt, író, tanárt és természetesen minden olyan hazafit, aki az egyetemes értékeket is felmutató nemzeti eszményeink jegyében élt és tevékenykedett az elmúlt évszázad során. A folyamatosan megőrzött és megújított nemzeti örökségünknek ezen eszménye olyan emlékezetműveltségi alapvetés, melynek összessége hatja át XXI. századi mindennapjaink világát; és az utánunk következő magyar nemzedékeinket is. „*Mi egy vérből valók vagyunk!*”: az Ismerős Arcok rockegyüttes *Nélküled* című zeneszámának ezen nemzeti üzenete a magyar testvériséget tette örök érvényű hazafias zenei élménnyé. Vérszerződésünk áldomási szertartása révén is valóban egy vérből valók vagyunk! A *Puskás Aréna* 2019. november 15-én tartott ünnepélyes megnyitóján is elhangzott az említett zeneszám, melynek minden magyarhoz szóló testvéri üzenete a következő: „*Veled mi egy vérből valók vagyunk!*” Szól ez mindenkire, akinek hallása és érzése van a sorsközösség élményére! Trianon utáni évszázadunkban a nemzeti sorsközösségünk vállalása és történelmi öntudatunk megélése a legkiemelkedőbb fontosságú, mert ezáltal újítódik meg az összetartozásunk minden nemzedékben. Magyar világunkban a *nemzeti össze-*

tartozás olyan fogalom, melynek jelentőségére már 10 évvel ezelőtt, 2010 májusában is méltó módon mutatott rá egy híradás: „*Nemzeti Összetartozás Napja a trianoni döntés emlékére. »A magyarság számára Trianon a XX. század legnagyobb tragédiája« – áll a fideszes Kövér László és a KDNP-s Semjén Zsolt törvényjavaslatában, amely a Nemzeti Összetartozás Napjává tenné a trianoni békediktátum aláírásának napját, június 4-ét.*” Az Országgyűlés kinyilvánítaná, hogy „*a több állam fennhatósága alá vetett magyarság minden tagja és közössége része az egységes magyar nemzetnek, melynek államhatárok feletti összetartozása valóság, s egyúttal a magyarok személyes és közösségi önazonosságának meghatározó eleme.*” „*Megerősítenék Magyarország elkötelezettségét a magyar nemzet tagjainak és közösségeinek egymással való kapcsolatuk fenntartására, ápolására és az Európában elfogadott gyakorlatot alapul vevő közösségi autonómia formáira irányuló természetes igények támogatására. Kimondanák, a trianoni békediktátum problémáinak megoldását csak nemzetközi jogi keretek között, demokratikus országok kölcsönös tiszteleten alapuló együttműködése eredményezheti. Ugyanakkor elítélnék minden asszimilációs kényszert. A törvény a békediktátum aláírásának 90. évfordulóján, 2010. június 4-én lépne hatályba.*” (1) A 2020-as *nemzeti összetartozás emlékéve* során már mostanáig is számos olyan megemlékezésre, összegzésre, elemzésre, értékelésre került sor, melynek történelmi jelentősége van a nemzeti jövőképünk tekintetében is. Az elmúlt évszázadban olyan magyar megoldások születtek a nemzeti összetartozás kifejezése és éltetése terén, melyek kiemelkedő fontossággal bírnak. Évszázadokon átívelő értékes üzeneteinkben gyökereznek a megoldásaink is, amire jó

példa a Mohács után egy évszázaddal méltó módon cselekvő Bethlen Gábor erdélyi fejedelmünk máig ható gondolata: „Nem mindig lehet megtenni, amit kell; de mindig meg kell tenni, amit lehet.” Trianon utáni évszázadunkban magyar államférfiaink és gondolkodóink legjobbjai ennek jegyében törekedtek megvalósítani nemzeti céljainkat; és ez hatotta át az ideai tavaszi világvjárvány elleni küzdelem belső összetartó erejét is. E körben külön tisztelet és megbecsülés illet napjainkban is mindenkit, aki az egészségügy, a honvédség, a rendőrség, a katasztrófavédelem, az oktatás, az államlét területén és a nemzet számára fontos bármely más területen hősiessen helytáll! Trianon utáni éveink a legelviselhetetlenebb és legfelfoghatatlanabb nemzeti fájdalom jegyében teltek, erre az érzületre példa a következő megállapítás is. 1924-ben Lyka Döme az alábbiakat fogalmazta meg egy könyve közrebocsátásakor: „Aki az ezeréves magyar birodalom mai megcsönkített térképére egy pillantást vet, kétségbeesetten fog felette elmerengeni.” A „ve-lünk szemben elkövetett vérlázító igazságtalanság felett mi magyarok nem térhetünk nyugodt lélekkel napirendre”, ám „erős bennünk a remény és a hit, hogy a mai helyzet így nem maradhat és ha a nemzet méltó és bölcs komolysággal hozzálát az új »honalapítás« feladatához, akkor meg fog segíteni bennünket a Mindenható”. (2) A hazát szerető teremtő igazság Trianon után minden nemzedék számára örök üzenetet hordoz! Rendkívüli jelentőségű, hogy a legfőbb nemzeti történelmi és erkölcsi alapvetéseink rögzítése napjaink jogalkotási világában is tetten érhető. „A Nemzeti Összetartozás melletti tanúságtételről” szóló 2010. évi XLV. törvény Bevezető részében (többek között) a következők olvashatóak: „A Párizs melletti Versaille-ban található Nagy-Trianon palotában 1920. június 4-én írták alá az első világháborúban (1914–1918) győztes hatalmak Magyarországgal az ún. trianoni békeszerződést. Ennek értelmében Magyarország korábbi területének kétharmadát elveszítette, a magyar nemzetiségű lakosság egyharmada, hárommillió-kétszáz ezer ember került a határokon kívülre. A békeszerződés Magyarországot nemzeti vagyonának több mint hatvan százalékától is megfosztotta, s közepes méretű európai hatalomból kis országgá tette. A magyar történelem

és kulturális örökség meghatározó helyszínei és emlékhelyei idegen hatalmak fennhatósága alá kerültek.”

II. Emlékeztetmíveltségi honvédelem

Trianon utáni korszakunkban különösen fontosá vált az a történelmi emlékeztetmíveltségi értéktárunk, amely a szellemi honvédelem legfőbb részeként egyetemes jelentőséggel bír minden nemzedékünk életében a magyar nemzet tudat fenntartásában! A Kárpát-medence magyarságának nemzeti összetartozását erősíti minden olyan gondolkodás és cselekvés, amely ezen eszmény jegyében valósul meg. Jogász végzettségű művelődéskutatóként külön is öröm számomra, hogy ezek közé a cselekvő és tudós személyiségek közé tartozott az Újvidéken született Deák Ferenc (1899–1972), aki Trianon után gróf Apponyi Alberttel, Magyarország népszövetségi fődelegátusával működött együtt az igazságos és békés jogi megoldás megvalósítását célzó nemzetközi támogatások megszerzése érdekében. „Deák Ferenc, Francis (Újvidék, 1899. március 5. – New York, 1972. január 21.) – Bácskai származású amerikai jogász, diplomáciatörténész, egyetemi tanár. Magyarországon (József Nádor Műegyetem, 1920–1922; Pázmány Péter Tudományegyetem, 1922–1924), Franciaországban (École des Sciences Politiques, 1924) és az USA-ban (Harvard University, 1925–1927) tanult nemzetközi jogot, s az utóbbin doktorált is.” Deák Ferenc „fiatalon, huszonkilenc évesen (1928–1929) a Nemzetközi Állandó Bíróság bírója lett”; és „meghívott szakértőként és tanácsadóként Genfben és Londonban is működött gróf Apponyi Albert, Magyarország népszövetségi fődelegátusa mellett”. „Kidolgozott néhány javaslatot a trianoni békeszerződés némely igazságtalan rendelkezésének enyhítésére, különös tekintettel arra, hogy az elszakított területeken élő tízmillió lakosból 3,3 millió magyar volt.” Deák Ferenc „megírta a trianoni békeszerződés diplomáciai történetét is (Hungary at the Paris Peace, New York, 1942)”. „Az újvidéki származású amerikai szerző angolul írt, magyarul egy műve sem jelent meg, jóllehet zömmel tárgyilagos és szinte nélkülözhetetlen szakműveket adott közre.” (1)

Rendkívüli jelentőséggel bíró nemzetközi jogi munkát végzett Deák Ferenc – indokolt lenne a szakkönyvét a XXI. században végre magyar nyelven is közkinccsé tenni. Apponyi méltó emlékezete jegyében jó érzés felidézni, amikor Várpalotán 2009. szeptember 6-án Somossy Tamás Gróf Apponyi Albert fából faragott emléktáblája felavatásakor az a megdöbbentetés ért, hogy a Magyar Történelmi Családok Egyesülete elnökének, gróf Nyáry Jánosnak a felkérésére elmondhattam a történelmi összefüggésekre is rámutató emlékbeszédemet. A Várpalotai Napok Hagymány és Táj rendezvénysorozat konferenciája keretében került sor erre az avatóünnepségre. Az elmúlt egy évszázad tekintetében úgy érzem, hogy leginkább azt kell magas szinten felmutatni, hogy 1920-tól napjainkig milyen értékmintáink születtek a nemzeti összetartozás rendíthetetlen képviselői körében. Trianon utáni magyar hőseink mindazok, akik életművükben ezt a hatalmas szellemi munkát célkitűzésként felvállalták, majd ennek alapján megvalósították mindazt, ami számukra lehetséges volt. Nemzeti eszményeink jegyében alkotó és élő tanáraink, tudósaink, művészeink, íróink, költőink is mind ezen szellemi hősök sorába tartoztak, és tartoznak napjainkban is. Különösen igazak ezek az alapvetések a határon túli magyarság jeles alkotó személyiségei tekintetében. Rendkívüli jelentőségű, hogy Trianon után sikerült megteremteni azt a magyarbarát diplomáciai értékvilágot, amely két évtizeden át reményt adott a békés rendezés lehetőségére. Jó példa erre a nemzetgyűlés 1922. január 25-én megtartott ülésén elhangzott azon adalék is, melyről egy sajtóhíradás is megemlékezett: „Napirend előtt Szádeczky Lajos bejelentí, hogy Londonból tegnap érkezett híradás szerint meghalt Brycenek lord, aki a lordok házában a magyarbarát-csoport vezetője és Magyarország ügyének leglelkesebb védelmezője volt. Kéri a kormányt és a nemzetgyűlést, hogy gondoskodjék részvétnyilatkozatának megfelelő formában való eljuttatásáról. Bánffy Miklós gróf külügyminiszter a kormány nevében, Bottlik József alelnök pedig a nemzetgyűlés nevében nyilvánítja részvétét a magyarbarát lord elhunyt felett és járul hozzá Szádeczky Lajos indítványához.” (2) Trianon utáni két évtizedünk legértékesebb nemzetközi szintű eredménye a magyarbarát diplomácia megre-

mentése volt! E tárgykör kapcsán fontos utalnom a Magyar Külügyi Társaság rendkívül jelentős szerepére, a társaság személyiségei a Trianon utáni évtizedeinkben mindent megtettek a nemzetközi szinten a magyarság érdekében. „1920. évi április 18-ika tehát a Külügyi Társaság hivatalos létrejöttelének a dátuma. Felejthetetlen lesz az a jelenet mindnyájunknak, akik ezen a tavaszi napon ott voltunk a Magyar Tudományos Akadémiában, hogy az összehívó szóra egybegyűlve, testet adjunk a gondolatnak, amikor végigjártattuk szemünket a megjelentek során és ott láttuk az ország előkelőségeinek s a külpolitika iránt érdeklődő nagy közönségnek a hatalmas falanxát. Apponyi Albert gróf a feleségével, Andrassy Gyula gróf, Berzeviczy Albert, Wlassics Gyula báró, Teleki Pál gróf, Wekerle Sándor, Klebelsberg Kunó gróf, Zichy Aladár gróf, Földes Béla, Lers Vilmos báró, Nagy Ferenc, Döry Gusztáv, Zoltán Béla, Pallavicini György örgróf, Raffay Sándor, Ambrózy Lajos gróf, Csáky Imre gróf, Scitovszky Tibor, Kánya Kálmán, Drasche-Lázár Alfréd, Fáy Gyula, Giesswein Sándor, Térffi Gyula, Petri Pál, Pulszky Garibaldi, Farkas Edith, Yolland Arthur, Czettler Jenő, Angyal Pál, Havass Rezső, Paikert Alajos, Bálás Béla, Eöttevényi Olivér, Csánki Dezső, Márffy Ágost, Majovszky Pál, Dormándy Géza, Ruttkay Vilmos és még sokan mások jelentünk ott meg akkor, hogy megalakítsuk a Magyar Külügyi Társaságot.” (3) Trianon után szervezeti szinten a legjelentősebb eseményt a Magyar Revíziós Liga megalakulása jelentette. Herczeg Ferenc (Versec, 1863 – Budapest, 1954) kiemelkedő jelentőségű munkát végzett e szervezet által. „A Ligát 1927 nyarán alapították, néhány héttel azután, hogy Lord Rothermere brit sajtómágnás nagyszabású magyarbarát kampányt indított lapjaiban, s többek között a magyar határok etnikai alapú kiigazítását sürgette.” A „Liga feladata lett” a „magyarországi Trianon-ellenes közhangulat egységes revizionista közvéleménnyé formálása”. „A Magyar Revíziós Liga elnöki posztjára tekintélyes, népszerű, minden politikai irányzat számára elfogadható férfit kellett állítani, aki már személyiséggel is képes volt kifejezni a mozgalom össznemzeti jellegét. A jelöltek közül Apponyi Albert, Ottlik György és Herczeg Ferenc nevét ismerjük. [...] Herczeg Ferenc a bánági Versec szülötte volt, apja – még Herzog néven

– a város megbecsült patikusa s egy ideig polgármester. A fiú német nyelvi környezetben nevelkedett, s csak az iskolában mélyítette el magyar nyelvtudását. A szegedi érettségit követően Budapestre ment joghallgatónak, de félbehagyta tanulmányait és az irodalomnak szentelte magát.” A világháború után „a délvidéki menekültek gondozásával foglalkozó szervezetek: a Délvidéki Liga (később Délvidéki Otthon) és a Szent Gellért Társaság elnökeként tevékenykedett”; valamint „a Magyar Tudományos Akadémia igazgatótanácsi tagja, egyben a Nyelv- és Széptudományi Osztály tiszteleti tagja, a Magyar Országos Képzőművészeti Tanács elnöke, a Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület elnöke, a Petőfi Társaság tiszteletbeli elnöke és a Kisfaludy Társaság rendes tagja – az 1920-as évek közepén a legtöbb társadalmi funkcióval rendelkező közéleti személyiségek közé tartozott”. (4)

III. Gróf Klebelsberg Kuno és gróf Teleki Pál jelentősége a magyar–görög diplomáciai kapcsolatokban

Gróf Klebelsberg Kuno (1875–1932) kiemelkedő kultúr- és tudománypolitikus volt, aki kultuszminiszterként 1922 és 1931 között a külföldi ösztöndíjak rendszerét is megszervezte: kiemelten kezelte a magyarországi görög iskolai nyelvoktatás ügyét az 1920-as években, és sokat tett a magyar–görög műveltségi diplomácia területén a kapcsolatok fejlesztéséért. Az MTI 1929. március 6-án az alábbi híradást tette közzé: „A boldogult Harissis Pál volt budapesti görög konzul, aki 1902-ben meghalt, egész vagyonát a »Harisseion alap« címen a magyar kormányra hagyta azzal a rendeltetéssel, hogy a haszonélvezetre jogosult özvegyének halála után fordítsák az alapítvány jövedelmét görög tanulmányi célokra. [...] Harissis özvegyének halála után Klebelsberg Kunó gróf közoktatási miniszter megállapodásra jutott a görög kormánnyal az alapítvány felhasználása kérdésében. A jövedelem háromnegyed részét a Harissis szülővárosából, [...] Kozaniból való diákok tanulmányainak támogatására a görög kormány rendelkezésére bocsátják, egynegyed részét pedig a magyar állampolgárok, tanárok és diákok görögországi tanulmányújtaira

és elsősorban Görögországgal kapcsolatos tanulmányaira fordítják.” A görögök háláját jól mutatja, hogy az 1930-as években a görögországi Kozaniban utcát neveztek el a nagy magyar miniszterről. A külföldön történő kutatások kapcsán kiemelendő, hogy a *Hariseion Alapítvány* révén minden évben Görögországban 2-3 kutató tevékenykedhetett, és a görög intézet 10 görög szakos tanárt is fogadott. Gróf Klebelsberg Kuno és a *Hariseion Alapítvány* tevékenységét fémjelzik azok a kiváló magyar tudósok, akik ezen alapítvány keretében folytathatták tudományos tanulmányaikat Görögországban. László Gyula (1910–1998) Széchenyi-díjas magyar régész-történész, képzőművész, egyetemi tanár (a magyar őstörténeti kutatásokra nagy hatást gyakorló „ket-tős honfoglalás” elméletének kidolgozója) 1938-ban fél éven át tanulmányozta Görögországban a görög művészetet. Darkó Jenő (1880–1940) görög filológus, bizantinológus, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja két alkalommal, 1930-ban és 1933-ban végzett kutatásokat Görögországban. A *Hariseion Alapítvány* tevékenysége a magyar–görög műveltségi kapcsolatrendszer egyik legfontosabb XX. századi értéke, hiszen jelentős magyar tudósok alkotói pályáját segítette kibontakozni. E tárgykör kapcsán utalok arra, hogy a Magyar Távirati Iroda 1926. augusztus 28-án a következő híradást tette közzé: „Athénból jelentik a Magyar Távirati Irodának: Az athéni magyar kolónia az idén ünnepelte meg első ízben Szent István napját ünnepélyes keretek között.” A „több mint százfőnyi magyar kolónia a római katolikus templomba vonult, ahol Nemes Tibor cisztercita pap szentmisét celebrált, majd megható ünnepi beszédet mondott”. „Rozsnyai Sándor budapesti karnagy orgonakísérete mellett a nemrég alakult dalárda tagjai a Himnuszt énekelték el, amelyet az istentisztelet véget ért. Este az Athinaion színházban díszelőadás volt.” Az „ünnepségen az Athénban tartózkodó magyarbarát görögök is megjelentek”. Remek érzés arra emlékeznünk, hogy gróf Klebelsberg Kuno olyan alkotó személyiség volt a maga korában, akinek tevékenysége napjainkban is felmutatandó érték. E tárgykör kapcsán fontos a következő adalék, mivel Klebelsberg mellett gróf Teleki Pál műveltségi diplomáciai tevékenysége is kimagasló értéket képviselt! „GÖRÖG TUDÓS

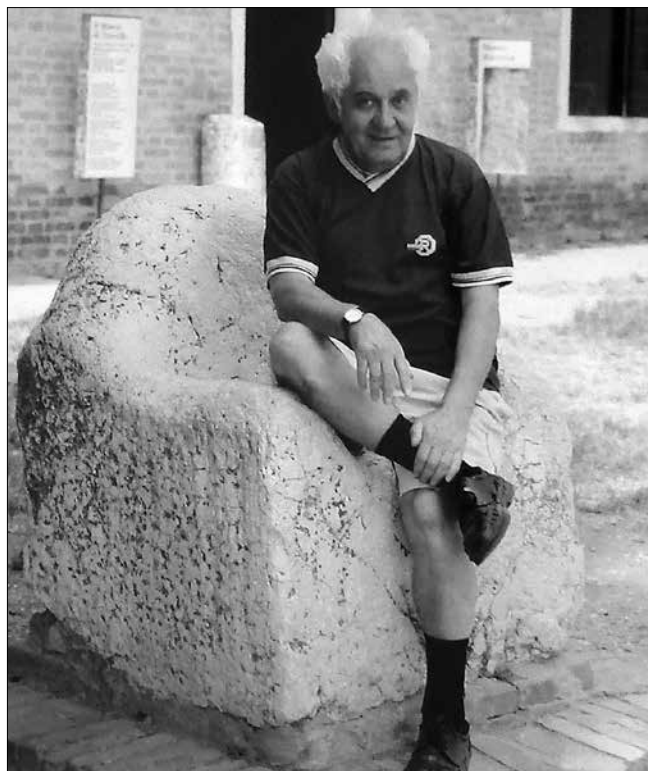
ÚJ MAGYARORSZÁG TELJESÍTMÉNYÉRŐL. Kalogeropulosz nyilatkozata Teleki Pál gróf athéni útjáról és a görög-magyar kapcsolatok jelentőségéről. – A Magyar Külpolitika levelezőjétől. – Athén, július 21. Június 21-én ünnepnapja volt a magyarságnak Athénban. Ünnepelték gróf Teleki Pált, hogy kifejezzék a görög kultúrélet, a hellén értelmiség elismerését a magyar kultúra nagyságával szemben. Az ünnepség központjában egy öregember áll, Görögország Rákosi Jenője, aki már 50 évvel ezelőtt megtanult magyarul és most ismét felfedezte a magyarságot és sehonnan sem hiányzik, ahol a magyar kérdéssel szemben megértést mutatnak és mindenben részt vesz, ahol Magyarországot ünneplik. Ez a 80 esztendő óta szinte barátunk Kalogeropulosz, a hellén kultúrélet doyenje. A Hellén Földrajzi Társaság, a Bizánci Társaság elnöke, a Parlamenti könyvtár igazgatója (az ország első könyvtára) és még vagy 20 tudományos társaság vezetőtagja. Ő rendezte a júniusi ünnepséget is a parlamenti könyvtár előadótermében, abból az alkalomból, hogy a Hellén Földrajzi Társaság gróf Teleki Pált tiszteletbeli tagjává megválasztotta. Jelen voltak az összes tudományos társaságok vezetődelegátusai, a magyar királyi ügyvivő, a Földrajzi Társaság majdnem teljes tisztikara, a hellén-magyar kamara igazgatója és az athéni előkelő hellén magyarbarátok. Az ünnepség lezajlása után, Kalogeropulosza Magyar Külpolitika levelezőjének a következő érdekes nyilatkozatot adta: – Végtelenül örülök, hogy ismét magyar ügyben nyilatkozhatom, még inkább az, hogy a Magyar Külügyi Társaság hivatalos lapjának, amely társasággal karöltve és a Hellén Magyar Kamara asszisztenciájával sikerült gróf Teleki Pál oly jól sikerült előadásait megrendeznünk. [...] Jómagam nem először foglalkoztam magyar kérdésekkel, hiszen már ötven évvel ezelőtt is nekiálltam a magyar nyelv tanulásának.” „Most az a célom, hogy minél szorosabbra fűzzem a kulturális kapcsolatokat Magyarország és Görögország között”, mivel „azt szeretném, ha az összes fontosabb kultúrtényező megismernék a magyar viszonyokat”. „Nagyon sokan vannak az itteni kulturális tényezők között, akik jól ismerik a magyarok hősie történelmét, a magyar kultúra erejét, a magyar nép lovagias karakterét.” (1) Ezen megállapítás jegyében fontos utalnom a filhellén magyar

és hungarofil görög műveltség jelentőségére a Trianon utáni évtizedeinkben, melyre jó példa a következő adalék is. Spillenberg Mária, a Katolikus Háziaszonyok Országos Szövetségének alelnöke „A vendéglátásról” értekezve a következőket rögzítette: azt, hogy „milyen nagy fontosságú volt” az ókori görög világban „a lakoma, mutatja az, hogy Homeros műveiben az istenek is jóízűen lakmároznak”. „A szépen terített asztal, az ízletesen elkészített és szépen feltálalt ételek a legerősebb összetartói a családnak és ennek egyedüli kormányzója a gondos, soha nem lankadó háziaszony és anya.” (2) Spillenberg Mária tanárnő fenti alapvetései jegyében utalok arra, hogy lutheránus ősei 1540-től kezdve évszázadokon át a Szepesség szász világának jelei közé tartoztak, és már a Rákócziak idején e család igazi „hungarus” volt. Trianon utáni évszázadunk tapasztalatai okán fontos hangsúlyoznom, hogy a nemzeti sorsközösség történelmi léptékben is értelmezendő. A velünk együtt sorsközösségben élni, cselekedni és érezni szándékozó népesség „hungarus”-tudata a magyarrá válás érzelmi alapja révén a történelmünk során mindig is folytonosan megújuló nemzeti szövetünk igazi hungarikumát jelentette. Mohács utáni nemzetlétünk megőrzésében ez a magyar lelki tartalom évszázadokon át ható módon volt jelen: különleges értéktár ez Európa történelmében. Őseink értékteremtő útján kell haladnunk a jövőképünk kialakításakor is!

IV. Őseink útján (1995): történelmi lovas túra 25 évvel ezelőtt Szkitiából (Magna Hungaria) a Hősök terére (4670 km)

A Kárpát-medencében élő magyarság közös történelmi gyökerei jegyében és a *nemzeti összetartozás emlékévé* egyetemes jelentősége kapcsán kiemelendő, hogy a régmúlt világából el nem felejtett őseinkkel is összetartozunk. Lovas íjász őseink teremtették meg Szent István országát egy ezredévvvel ezelőtt: ez a Trianon utáni világunkban is összeköt mindannyiunkat! Lovas nemzetünk ősiségének és egyetemes jelentőségű művelődéstörténelmi örökségének felmutatása és képviselése érdekében hozta létre a Történelmi Lovastúra Egyesületet az édesapám,

Diószegi György (1936–2005) gépészmérnök, főiskolai tanár, író. Ez az egyesület a magyar lovasminőség előtti történelmi tiszteletadás érdekében valósított meg nemzetközi jelentőségű lovas túrákat. Kiemelt jelentőségű volt a mille-

Édesapám Attila trónján, Itáliában

centenárium tiszteletére 1995-ben megtett történelmi lovas túra, melynek útvonala 4670 km volt. Testvérem, Diószegi Edina Csilla 1995-ben 19 esztendőes „fiatal lányként részt vett a megismételt, kalandos honfoglaláson”, a Baskíria fővárosától, „Ufától Budapestig tartó, Őseink Útján elnevezésű lovasútján”. Fontos rögzíteni, hogy „természetesen csapattagnak számított a huszonegy, nem kevésbé bátor ló is – igen kalandos, különleges és nem veszélytelen vállalkozása tisztelgés volt az ősök előtt”. (1) Itt utalok arra, hogy az ókori lovasíjász-műveltségi tér, azaz a Fekete-tenger partvidékétől (többek között) a mai baskír térségeig (az ősi *Magna Hungaria* területéig) is terjedő szkíta ősvilágban született meg a magyar nemzet! Az *Őseink útján* elnevezésű, „a honfoglalásra emlékező túra lovasai” kapcsán kiemelendő, hogy 1995. május 31-én Ufában a „Baskír Össz-szövetségi Világtalálkozón rokonként búcsúztatták lovasainkat”. „A honfoglaló túra ötlete néhány évvel ezelőtt vetődött fel több

vállalkozó kedvű lovasban. A megvalósulásához nagymértékben járult hozzá Diószegi György főiskolai tanárnak a Magyar Televízióhoz benyújtott díjnyertes pályázata, amellyel lehetőséget kaptak a honfoglalás egyik lehetséges útvonalán egy megemlékező lovasútúra megtételére és filmsorozat készítésére.” (2)

A magyar lovasíjász-pásztorvilág a VI–IX. században Baskíriától egészen a Fekete-tengerrig igen jelentős katonai erőt testesített meg: emléküket számos magyar név őrzi e térségekben. A magyar őstörténet szempontjából Baskíria területe igen fontos kutatási terület: Jankó János (1868–1902) *A magyarok urali őshazája* című művében azt is rögzítette, hogy baskír földön számos magyar nevezetű hely- és folyónév található, és ezek között a Tuba név is szerepel. (E körben viszont mindig nagy örömet érzek annak okán, hogy édesapám anyai ági ősei a keresztúri Tuba családból származtak.) Édesapám a *Lovas Nemzet 2005.* májusi számában közzétett írásában a következőket emelte ki a lovas túra 10. évfordulója jegyében: az MTV 1992. évi pályázati kiírására írott pályázat során a „régmúltra való megemlékezés nagyszerű lehetőségét családi tiszteletadással is kiemelttem, mivel a tanulmányommal édesanyám ősi családi nevének Tuba Györgyként jelentkeztem, majd csak a későbbiekben vettem vissza a valódi nevemet”. (3) Nagy belső örömet érzek, hogy szeretett nagymamámra is hivatkozott az édesapám, amire jó alapot adtak a magyar lovasíjász-nemzetünk őstörténete kapcsán az általam összegzett alábbi adalékok és összefüggések is! Az arab utazók (Ibn Ruszta, Gardézi, Al-Bekri, Dzsajhani) krónikái szerint a IX. századi magyarok két folyó vidékén éltek: az egyik folyó az Ak-Tuba (azaz Fehér-Tuba) nevet viselte (ez tulajdonképpen az Alsó-Volga 400 km hosszú mellékága). (4) A „fehér” jelző kapcsán megjegyzem, hogy a színnel való értékminősítés a Fekete-tengertől északra és keletre lévő lovasíjász-pásztorársadalmak általános jellemzője volt. A honfoglalás korában Tuba folyó és népnév is létezett (igen gyakori az összefüggés a népnevek és a helynevek együttes jelentkezése között). (5) A fentiek azért lényeges adalékok, mert a magyar nyelvtudomány képviselői közül többen is írtak a Tuba/Thuba név ősmagyar eredetéről. (6) Magyar települések is vi-

selték a Tuba nevet. A középkorban Thuba nevű helység létezett Zaránd (ma Arad) vármegye északi részén, a Fejér-Kőrös mentén. Tuba nevezetű település (Gönyű város környékén) említi II. András magyar királynak a pannonhalmi apátság részére 1224-ben kelt adománylevelében. (7) Ma is nagy öröm számomra, hogy a felsorolt történeti adalékok felvázolásakor és az összefüggések szélesebb köreinek bemutatásakor, 1994 nyarán édesapám rendkívül érdeknek és különlegesnek minősítette ezen őstörténeti kutatói munkámat az akkoriban alakuló, a lovas túra érdekében folytatott magyar–baskír kapcsolatok jelentősége tekintetében is. Az 1995. évi nagy történelmi lovas túra hazautjáról szóló alábbi híradás a következőket emelte ki: a „tizenhárom lovas sportember [...] 3650 kilométert hagyva maga mögött vasárnap délután elérte a Vereckei-hágót”. „A július 30-án balesetet szenvedett Gál Zoltán itthon lábadozik, de az Őseink Útján Alapítvány kurátorai remélik, hogy október 14-én a Hősök terére tervezett nagyszabású fogadóünnepségen már csatlakozhat lovastársaihoz.” (8) Fontos kiemelten hangsúlyoznom e lovas túrát teljesítő lovasok rendkívüli teljesítményét. Testvérem, Diószegi Edina Csilla

e túra lovasaként kiemelkedő teljesítményt nyújtott a magyar csapat tagjaként. A művelődéstörténeti értékteremtés újabb szakaszát jelentette az, hogy a *Csitri naplója. A megismételt honfoglalás 1995* címet viselő könyvében rögzítette is az átélt élményeket, melyek kapcsán az alábbi híradás jelent meg teljesítményük értékvilágáról. „Elsőként jártá végig lóháton őseink vándorlásának útvonalát egy maroknyi csapat”, melynek tagjai „gazdag, kemény feladatokkal terhelt, sokszor izgalmas kalandokkal, életre szóló élményekkel színesített napokat éltek át”. „A Baskírok Világtalálkozójának lovas díszvendégei voltak, a doni kozákok maguk közé fogadták a csapat tagjait, lerótták tiszteletüket egy világháborús magyar tömegsírnál. Vereckénél mélyen meghatva énekelték a himnuszot.” A *Csitri naplója* a „felkészülést, az úti élményeket, örömeiket, rövid ideig tartó elkeseredettséget, a lovak mélységes szeretetét és tiszteletét foglalja össze”. (9) Fodor István, Diószegi György és Legeza László az *Őseink nyomában* (Bp., 1996) című történelmi útikönyvük „Köszöntjük az olvasót!” részében (a többi között) a következő alapvetéseket tette az 1995. évi lovas túra lényegéről: „Diószegi György a *Képes krónika* nyomában című tanulmánya és az ahhoz kötődő lovas túra, Somlai László, Marschall Norbert és Horváth László programja a millicentenárium előrendezvénye lett, mely a történelmi megemlékezés mellett kiemelkedő sportteljesítményt is jelentett. Eseményekben gazdag, kemény feladatokkal teli, sokszor izgalmas kalandokat is tartalmazó napokat éltek át 1995. június 1. és október 14. között a lovascsapat tagjai. Az útjukba eső városok előjárói szeretettel fogadták és sokszor megvendégelték őket. A kozákok főatamánja tiszteletbeli kozákká avatta a csapat tagjait, és díszoklevéllel ismerte el teljesítményük kiemelkedő jelentőségét. [...] A lovas túra egyebek mellett azt is igazolta, hogy az emberek kiemelkedő sportteljesítményre képesek, ha közös a nemes céljuk és akaratuk. Jó példa volt ez a ló és lovasa egymásra utaltságából eredő alkalmazkodásra, együttműködésre, barátságra. Az Őseink útján történelmi lovas túra eredeti és nemes tiszteletadással emlékezett meg a keletről induló és a Kárpát-medencében letelepedő magyarság honfoglalásáról. Legfontosabb feladata és célja volt teljesíteni a vállalt út bejárását, tisztelegni őseink emléke előtt. Ez megvalósult, hiszen elsőként járták végig lóháton

őseink vándorlásának útvonalát.” (10) Édesapám a Történelmi Lovastúra Egyesület elnökeként végzett szervezői és közéleti teljesítménye révén lett a Magyar Huszár- és Lovashagyományörző Társaság tagja. Halála után, 2006. március 11-én a Magyar Lovas Szövetség, 2006. május 27-én pedig a Magyar Huszár és Lovas Hagyományörző Társaság is megemlékezett a személyéről. A Történelmi Lovastúra Egyesület megte-remtésével édesapám olyan történelmi hagyományörző lovasminőség felmutatásában gondolkodott, melynek révén széles körben mód nyílik az évezredekén átívelő magyar lovasvilág történelmi jelentőségének magyar ünnepeinken és a nemzetközi szintén való megjelenítésére is az élményszerűség és ismeretterjesztés céljából. Édesapám a Lovas Nemzet 2005. májusi számában a következő összegzést fogalmazta meg: az 1995-ben megtett magyar lovas túra „*a magyar nemzet őstörténelmének döntő mozzanatát*” ünnepelte meg. „*Az 1100 éves évforduló előtti tiszteletadás nemzetközi elismertségét jelzi, hogy az »Őseink útján« megtett 4670 km-es lovastúra bekerült a GUINNES Rekordok könyvébe.*” (11) Zárógondolatként fontosnak tartom megemlíteni, hogy a Baskíriában vásárolt lovak rendkívüli teherbírása volt az az alap, melynek révén e történelmi lovas túra sikerre vezetett. Tisztelet és köszönet illeti a lovakat és lovasaikat a 25. évforduló jegyében! Ezen ünnepi esztendőben külön öröm az is, hogy a testvérem, Diószegei Edina Csilla remek teljesítményt megvalósító baskír lova, Mese immár a 30. életéve körül járva remek erőnléti állapotban van 2020-ban is. Az *Őseink útján* megtett 4670 km-es történelmi túra rámutatott arra, hogy az évezredekén átívelő hadművészeti értéktárat felmutató lovasíjás-ősiségünkben a magyar ember „*legdrágább kincse a ló*” volt. A „*honfoglalást is tulajdonképpen kitűnő és rettegett lovasságának köszönheti a nemzet*”. „*Lóháton vonultak*” nemzetünk ősei, akik a „*páratlan gyorsaságú és kitartású lovak hátáról*” a Kárpát-medencében „*alapítottak maguknak a fegyver hatalmával elfoglalt területen új hazát*”. A „*későbbi időkben is [ha] a legnagyobb megtiszteltetésben akart valakit részesíteni: lóval és nem arannyal vagy drága kövekkel ajándékozta meg azt*”. Középkori világunkban a „*lovas hadi szolgálat kitüntetés*” volt. „*Magyarország történetében a lovasság jelentékeny, döntő szerepet játszott.*” A magyar lófajta a középkor óta

„*equus velox hungaricus*” név alatt ismert a világ számára. A legfontosabb arra utalni, hogy amikor „*a magyar nép később, majdnem 3 évszázadon át megvédhette nyugati Európát a törökök hódító támadásai ellen, s hogy ekképp saját létének kockáztatásával az európai civilizáció védbástyája lehetett; azt is főleg megtörhetetlen lovasságának köszönheti, mely egyedül volt képes a törökök lovas támadásaival megmérkőzni*”. (12) Lovasíjász-nemzetünk csikósvilága és ménesei oly fontossággal bírtak, hogy a magyar Szent Korona jogrendjében különleges szabályozás vonatkozott rájuk: e jogi hungarikumunkról számos fontos elemzés született a későbbi évszázadok során is. Dr. Jancsó György királyi táblai segédfogalmazó 1881-ben ezt emelte ki: a középkori „*régi jogunk Werbőczyben kifejezett azon sajátos felfogása*”, mely szerint az 50 lónál többől álló ménes „*ingatlannak tartatott*”. (13) Nemzeti jogtörténetünk különleges emlékééről van szó! Az „*50 lóból álló ménes*” kapcsán kiemelendő, hogy 1514-ben „*Werbőczynél az öröklés szempontjából már ingatlannak számító érték*” volt! (14) Rendkívüli jelentőséggel bír, hogy középkori államlétünk „*történetében és törvényhozásában*” is „*jelentékeny szerepet játszott a ló*”. „*A törvényhozás különös figyelmét a lótenyésztés iránt később egyebek közt azon rendelkezésével is tanúsította a nemzet, mely szerint valamely úri birtokon levő ménes, ha legalább 50 lóból állt, ingatlannak tekintetvén, az örökösök között osztály tárgyát nem képezhette, hanem nemzedékeken át a fekvő birtokkal együtt az öröklésre jogosult családfőre szállt.*” (15) E tárgykör jegyében utalok arra, hogy a Magyar Jogi Lexikon 1904-ben a következőket rögzítette a ménes vagyoni értéke kapcsán: „*Werbőczy nem pusztán lovakról beszél, hanem hozzáteszi: »equus regalis« és e közös gyűjtőnév alá foglalja össze »equitiales«, tehát világosan meg akarta különböztetni ezeket a lovakat egyéb lovaktól*”, mert mikor „*50 lónál többől áll a ménes, akkor ez már oly tökélet*” jelentett, hogy ez különleges jogi szabályozást igényelt. (16)

V. Hit és történelem: „**Ne hagyjátok a templomot, / A templomot s az iskolát!**”

Hit és történelem! Nemzetünk évezredekén átívelő értékvilágában ezek bizony egymást fel-

tételező minőséget jelentenek, hiszen jól ismert az ősi mondás: „A történelem az élet tanítómes-tere.” Reményik Sándor *Templom és iskola* című versében ugyanezen eszmény fogalmazódott meg 1925-ben: „Ne hagyjátok a templomot, / A templomot s az iskolát!” Örök időkre szóló üzenet ez a Kárpát-medence magyarsága számára! 1932-ben a jövőt teremteni szándékozó hazaszeretetet megtestesítője, Lyka Döme a következőket rögzítette: „úgy lettem nevelve, hogy bízzam a Magyarok Istenében és a magyarság történelmi szívósságában, és mert ebben lelkem mélyéből bízom, erős a hitem és a reményem.”

(1) Egy évszázada minden esztendőben június 4-én emlékezünk meg Trianon kényszerdiktátumáról, amely a XX. század nemzetközi politikai életében a „*Vae victis!*” embertelensége keretei között valósult meg. „*Vae victis!*”: e kijelentésben testet ölt az európai jogeszmények barbár megtagadásának összes iszonyata! Trianon: e szó egy évszázada a nemzet vértanúságát idézi föl minden magyar hazafi számára. Nemzeti örökségünk kimagasló értéke, hogy a Kárpát-medencében élő magyarság világában mindenhol megemlékeznek erről. Megélhetjük azt, hogy ezek a hazafias megemlékezések minden esztendőben újra és újra nemzetlétet szőnek a Kárpát-medencében! Fontos azt a nemzeti célkitűzést hangsúlyoznom, hogy egyéni útjaink értelmes megvalósítására való törekvéseink egyúttal a haza és a nemzet szolgálata jegyében, valamint az őseink által képviselt eszmények követése mentén valósuljanak meg. A *nemzeti összetartozás emlékéve* hatalmas lehetőséget ad arra, hogy a Trianon utáni évszázadunk magyar értékteremtését felmutassuk az egyetemes-ség szintjén. Nemzeti teljesítményünk hazai és nemzetközi szinten történő bemutatása minden magyar értelmiségi számára oly nemes feladat, mely a múlt méltó elemzésén túlmutató módon valójában a jövő alapjainak emlékeztetőműveltségi megteremtéséről szól. Nemzetünk műveltségi világa és jobbító szándékú személyiségeink közéleti világképe okán néhány gondolatot még érdemes rögzíteni a hazafias és nemzetközpontú oktatási rendszer történelmi jelentőségéről. Különösen igaz ez a Trianon utáni évszázadunkban a hazafiasság eszménye jegyében gondolkodó és cselekvő tanáraink, íróink, költőink, történészeink értékvilágára, mert nemzeti sorsközösségünk ebben a műveltségi térben tud maradandó

értékké válni. A történelem legfőbb ereje a történelemeknek a történelmi tudatba való beépítése révén egy olyan genetikai kódolás, amely a hétköznapi műveltség különféle nemzeti szintjein finomra hangolja a tapasztalatokat, hogy azok aztán lényeglátó üzenetté válva alkotóerővé válhassanak. Az egyéni és közösségi életutak jó eredménye az az áthagyományozott értékteremtő nemzeti műveltség, mely hosszú távon térben és időben az emberi kapcsolatokat a mindennapokban is nemzetlété szövi. A történelmi kutatások fontosságáról, lényegéről filozofikus ívet is indokolt megfogalmazni. A történelem tulajdonképpen egy feltáró, elemző és cselekvő erő: adatokat gyűjt, folyamatokat vázol, példát és ellenpéldát felmutatva gondolatokat ébreszt, üzen a mának. Aki ezt meghallja, megérti, az képes lehet a jövő alakításának irányait értékelvően látni és láttatni. A történelem az élményazonosság és sorsközösség alapján egyfajta szellemi és lelki lehetőség az együttes gondolkodás és cselekvés erejében való közösségi hit és bizalom megteremtésére. Az igazán nagy feladat ekkor jelentkezik: minden közösség erkölcsi felelőssége, hogy milyen értékvállalás jegyében kívánja megvalósítani a nemzeti célok elérése érdekében megteendő feladatokat. E megvalósítás alapja nyilvánvaló módon az együttműködés keretében a fő célok tisztességes szándékú és szakszerű megtervezése, majd elfogadtatása révén jöhet létre. Ez a folyamat az életszerű részérdekek észszerű megfogalmazása, valamint a gondosság, a méltányosság és az arányosság jegyében felfogott, majd észszerűen megfogalmazott nemzeti célok összehangolása révén mehet végbe. A világ közepe nem valahol máshol van, hanem ott, ahol élünk (szellemi és lelki értelemben pedig még ott is, ahol elődeink éltek). Ez a család- és helytörténeti kutatások tágabb értelme: a napi életküzdelmek okainak és folyamatainak bemutatása és a nemzedékről nemzedékre való tudati átörökítés lényegének feltárása, rögzítése. Ez a történelmi lelki és szellemi gyökér túlmutat az egyéni látásmódon, és ekként sorsközösséget teremt: ez pedig a jövőt építő közös cselekvés érdekében talán a legfontosabb. Egy kisebb közösségben még inkább igaz az, hogy egymás haszonelvű megítéléséből, az egyéni gyötrődésektől távolabbra húzódó magatartással és azt pusztán szemlélve nem létezhetünk, hiszen valójában egymás szeretetéből élünk. A

történelmi érzület révén a nemzetünk iránt érzett elkötelezettségünk erősödik. Az elődökre vonatkozó szeretetelmény egyik magasrendű formája (műveltségi értelemben) a történelmi emlékezet, mely múltbeli kedvezőtlen tények esetén megóvhat az ismétlődő hibáktól; szerencsés esetben pedig a jó példa erejéből táplálkozva magabiztossá, büszkévé, s így önerejéből cselekvővé teheti az értékelvű együttműködést felvállaló nemzetet. A történelmi műveltség a jövő tervezésének is az eszköze, hiszen az egyik legfontosabb szellemi eszköze a sorsközösséget jelentő értékpéldák felmutatásának. A történelem a tankönyvek révén nemesül közös tudássá, és így a következő nemzedékek számára támpontokat biztosít a méltó alkotóerő megteremtéséhez. A történelmi kutatások értéktárában a nemzeti jövőnk iránt érzett közös felelősségünk is kifejeződik, hiszen az utódaink iránt érzett gondoskodó szeretetünk

világában az őseinkre, életmódjukra, helytállásukra való emlékezés, tudásviláguk megőrzése (és szükség szerinti, ám méltó újraértelmezése) rendkívüli jelentőséggel bír. Nemzeti önbecsülésünk mutatkozik meg a történelmi emlékezetműveltségünk színvonalában! Trianon utáni évszázadunk tapasztalatai alapján fontos hangsúlyozni, hogy tisztelet és köszönet illet mindenkit, aki a nemzetünk iránti rendíthetetlen szeretet jegyében élte életét, és gyarapította azt az értéktárat, amely méltó örökségként biztos alapot jelent a jövő nemzedékek világképe és alkotóereje számára! A XXI. században is időszerűek azok a hitből fakadó hazafiúi gondolatok, melyeket Lyka Döme egy évszázaddal ezelőtt fogalmazott meg: **„Most segítsünk magunkon, hogy méltók legyünk arra, hogy a magyarok Istene az ő jóságával megsegítsen!”** (2)

Források: I. „Mi egy vérből valók vagyunk”! (1) Nemzeti Összetartozás Napja a trianoni döntés emlékére. In: Tolnai Népújság. XXI. évfolyam. 116. szám. 2010. május 20. 8. o.; (2) Zelovich László: Adatok a jelenlegi nemzetgyűlés működéséről. Közrebocsátja Lyka Döme. Bp., 1924. 3. o.; **II. Emlékezetműveltségi honvédelem.** (1) Kalapis Zoltán: Életrajzi kalauz. I. kötet. A–GY. Újvidék, 2002. 222–223. o.; (2) A nemzetgyűlés szerdai ülése. In: Körösvidék. 1922. január 26., címlap; (3) Eöttevényi Olivér: Apponyi és a Magyar Külügyi Társaság. In: Apponyi Emlékkönyv. Adalékok Apponyi Albert gróf közéleti működésének méltatásához születésének 80. évfordulója alkalmából. Kiadja a Magyar Külügyi Társaság. Bp., 1926. 31. o.; (4) Zeidler Miklós: Herczeg Ferenc és a Magyar Revíziós Liga. In: „Fenn és lenn”. Tanulmányok Herczeg Ferenc születésének 150. évfordulójára. Szerkesztette: Gazdag László és P. Müller Péter. Kronosz Kiadó – Magyar Történelmi Társulat. Pécs, 2014. 29–31. o.; **III. Gróf Klebelsberg Kuno és gróf Teleki Pál jelentősége a magyar–görög diplomáciai kapcsolatokban.** (1) GÖRÖG TUDÓS ÚJ MAGYARORSZÁG TELJESÍTMÉNYÉRŐL. Kalogeropoulos nyilatkozata Teleki Pál gróf athéni útjáról és a görög–magyar kapcsolatok jelentőségéről. In: Magyar Külpolitika. IX. évfolyam. 1928. augusztus 1. 14–15. szám. 4. o.; (2) Spillenberg Mária, a Katolikus Háziaszonyok Országos Szövetségének alelnöke: A vendéglátásról. In: A magyar úriasszony otthona. Bp., 1934. 162. o.; Spillenberg Mária, a Katolikus Háziaszonyok Országos Szövetségének alelnöke: A szép asztalterítésről általában. A szép tállalásról és a helyes fel szolgálásról. In: A magyar úriasszony otthona. Bp., 1934. 178. o.; **IV. Őseink útján (1995): történelmi lovas túra 25 évvel ezelőtt Szkitiából (Magna Hungaria) a Hősök terére (4670 km).** (1) Lovas tavaszköszöntő Budafok határában – Hírek: Budafok–Tétény. budafokteteny.hu/hir/lovas-tavaszkoszonto-budafok-hataraban. 2016. máj. 1. – letöltve 2017. szeptember 9.; (2) T. K. M.: Őseink útján lovagolnak – rendőr századossal az élen. Tegnap elhagyták Szaratovot. In: Magyar Hírlap. 1995. július 1., szombat

– Krónika, 19. o.; (3) Diószegi György: Őseink útján. In: Lovas Nemzet. 2005. május, 56. o.; (4) Hóman Bálint – Szekfű Gyula: Magyar történet. I. kötet. Bp., 1935. 66. o.; (5) Németh Gyula: A honfoglaló magyarság kialakulása. Bp. 1991. 75. o., Aulis J. Joki, Lw Ss – Die Lehnwörter des sajonsamojedischen MSFOu (Memoire de la Société Finno-Ougrienne) 103., 1952. 1–395. 187. Tuba; (6) Lengyel Zoltán: Magyar névkönyv. Bp., 1917. 158. o.; Baán Kálmán: Ősi magyar személynevek. Bp., 1944. 90. o.; Fehértói Katalin: Árpád-kori kis személynévtár. Bp., 1983. 347. o.; (7) Wenzel Gusztáv: Árpád-kori új okmánytár. 1. kötet. Bp., 2001. 114. oklevél; (8) Hazaérkeznek a lovasok. In: Magyar Hírlap. 1995. szeptember 13., szerda – Krónika. Hírhasáb. 19. o.; (9) Csitri naplója (könyv) – Diószegi Edina Csilla | Rukkola.hu. https://rukkola.hu/konyvek/116964-csitri_naploja-letoltve-2017-szeptember-9; (10) Fodor István – Diószegi György – Legeza László: Őseink nyomában. A vándorló, honszerző és kalandozó magyarok képes krónikája. Bp., 1996. 135. o.; (11) Diószegi György: Őseink útján. In: Lovas Nemzet. 2005. május, 56. o.; (12) Magyarország lótenyésztése az 1878. évi párisi nemzetközi lókiállításán. II. Az országos lótenyésztésre vonatkozó adatok. In: Vadász- és Versenylap. XXII. évfolyam. 35. szám. 1878. augusztus 28. 259. o.; (13) Dr. Jancsó György királyi táblai segédfogalmazó: A közszerzeményi jogról. II. Kezelési és rendelkezési jog. a) Vagyonérték-elmélet. (Folytatás) In: Jogtudományi Közlemény. 37. szám. 1881. szeptember 9. 313. o.; (14) Nógrády Árpád: Lovak a középkori Magyarországon. In: História. 2005. 1–2. szám. 24. o.; (15) Magyarország lótenyésztése az 1878. évi párisi nemzetközi lókiállításán. II. Az országos lótenyésztésre vonatkozó adatok. In: Vadász- és Versenylap. XXII. évfolyam. 35. szám. 1878. augusztus 28. 259. o.; (16) Márkus Dezső: Magyar Jogi Lexikon. V. kötet. Bp., 1904. 810–811. o.: az Őzvegyi öröklés című szócikke; **V. Hit és történelem: „Ne hagyjátok a templomot, A templomot s az iskolát!”** (1) Lyka Döme: A választójog. Bp., 1932. 18. o.; (2) Lyka Döme: Röpirat. 1919. október 2. 4. o. OSZK Kisnyomtatvány D. 2486.